

ЗАСОБИ МІСЬКОГО ДИЗАЙНУ: МАЛІ АРХІТЕКТУРНІ ФОРМИ

© Іванов-Костецький С. О., Янчук К. В., 2015

Розглянуто передумови і основні функціональні засади засобів, за допомогою яких формується міський дизайн.

Ключові слова: міський дизайн, середовище міста, вуличні меблі, візуальна комунікація.

Постановка проблеми

Спрямування проектування та дизайну на покращення середовища полягає у тому, що є потреба в розробці та систематизації елементів формування комфортного дизайну міста, на засадах гуманізації. На жаль, у більшості міст України відсутні основні чинники і фактори, які впливають на формування дизайну міста. Тому на вдалих прикладах і дослідженнях визначено основні заходи, за допомогою яких формується міський дизайн.

Мета статті

Висвітлити засоби формування міського дизайну, а також чинники, які впливають на його створення.

Аналіз досліджень і проектів

У фаховій науковій літературі, у якій розглядаються чинники і фактори міського дизайну, є роботи Н. В. Анисимова [3], В. Т. Шимко [6], А. І. Урбах [4] та інших. У наведених працях перераховано певні теорії розвитку міста, але немає висновків про заходи, які впливають на формування зручного дизайну міста.

Виклад основного матеріалу дослідження

Основними елементами, за допомогою яких прийнято формувати комфортний дизайн міста, є малі і великі архітектурні форми. Історично першим з'явилося поняття архітектурних форм, що трактувало елементи вуличних меблів та обладнання як окремі деталі архітектурних просторів міста. Але, як виявилось пізніше, організувати висококомфортне міське середовище за допомогою окремих архітектурних композицій і творів неможливо. Тому у великих містах визріла ідея інтегрованого підходу до формування дизайну міського середовища. Адміністрації багатьох міст, в яких йде активне будівництво, розробили програми комплексного благоустрою громадських територій. Реалізація цих програм передбачає використання сучасних високоякісних малих і великих архітектурних форм та інших елементів комплексного благоустрою для проектування і реалізації найсміливіших дизайн-проектів міського середовища (рис. 1).

Предметно насичуючи середовище міста, формуючи так званий “містобудівний партер”, вуличні меблі й обладнання, вивіски і реклама, торгівельні вітрини, “суперграфіка” фасадів і дорожніх покриттів, скульптурні форми, панно та інші об'єкти монументально-декоративного мистецтва та міського дизайну стають невіддільним компонентом просторового середовища сучасного міста, визначаючи багато в чому умови її комфортності, образно-художні якості, справляють істотний, часом, вирішальний вплив на враження від сприйняття, на формування образу не тільки окремого і конкретного архітектурного ансамблю, але в підсумку і міста загалом (рис. 2).

У 1960–70-х роках широкого поширення в професійному лексиконі архітекторів, що займаються благоустроєм міських територій, отримав термін “мала архітектурна форма”, яким позначалися елементи т. зв. предметного наповнення міста. Свої витоки поняття “мала архітектурна форма” бере в архітектурному ансамблі.

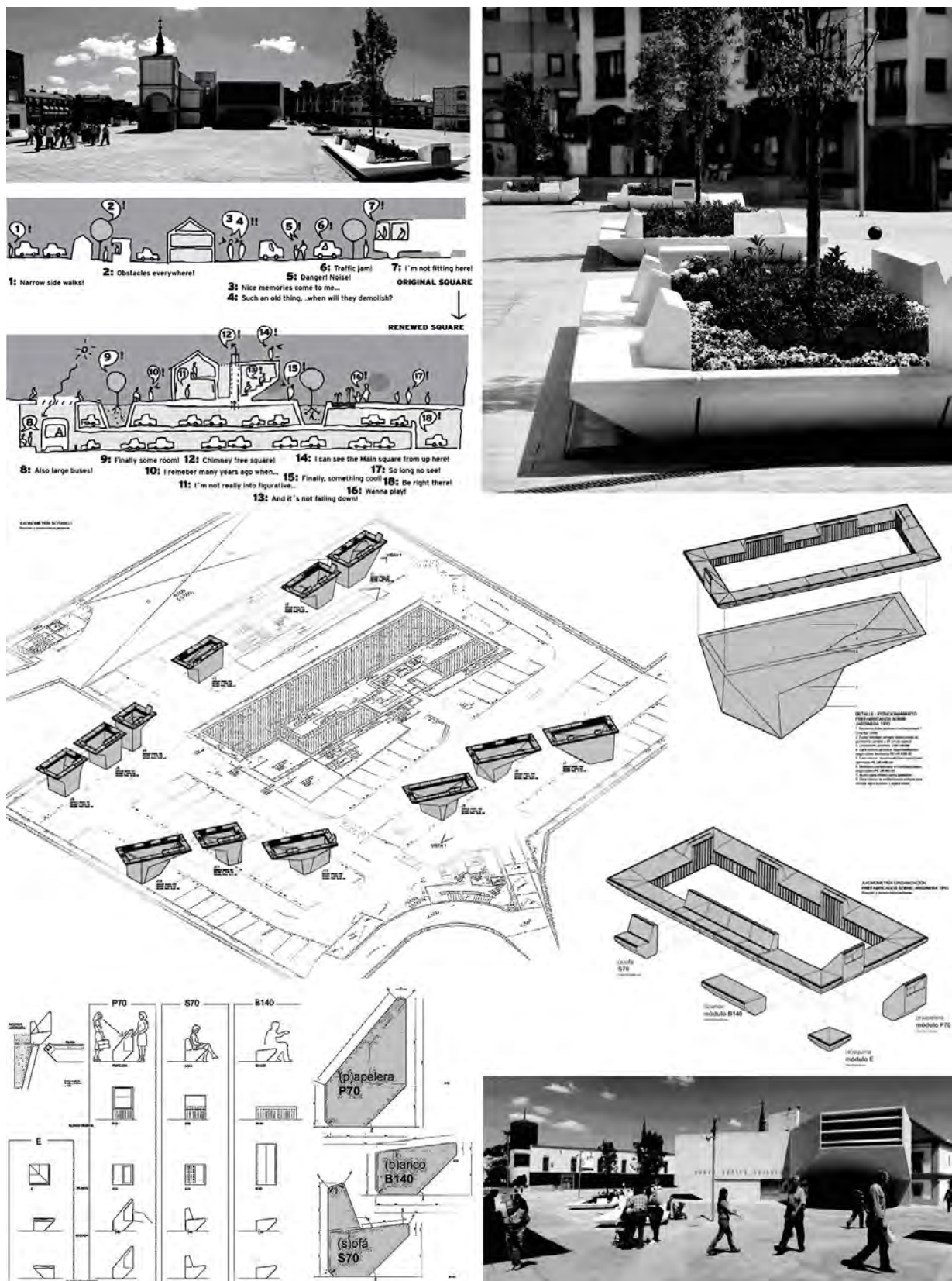
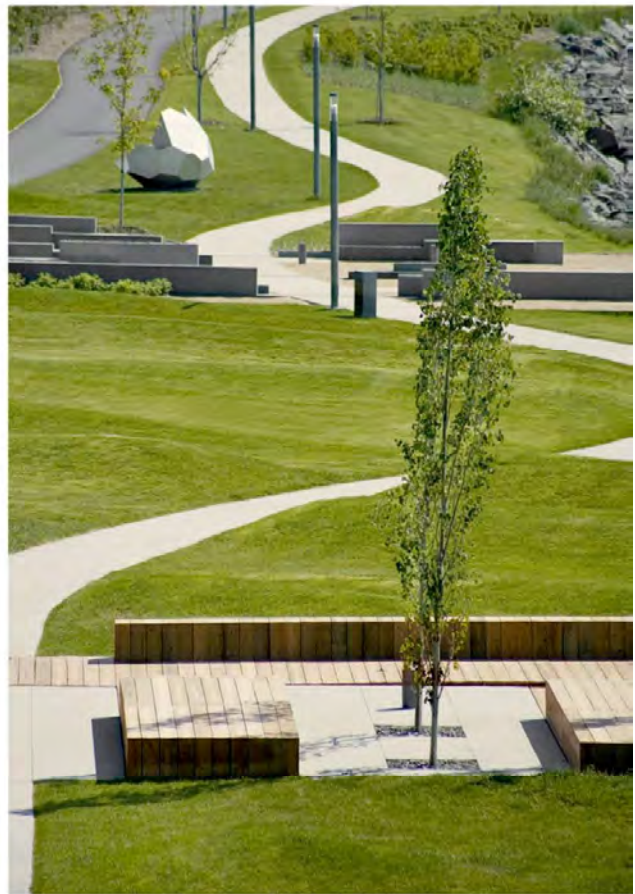

Рис. 1. МАФи біля “New Cultural Centre”, 2011 р. Архітектор: “FUNDAC”. Мадрид, Іспанія [7]

*Рис. 2. Дизайн-простір міської набережної, 2008 р.
Архітектор: Consortium Daoust Lestage + Williams Asselin Ackaoui.
Квебек, Канада [8]*

Проектуючи палац, майстри минулого детально опрацьовували весь проект від фасадів та інтер'єрів аж до форми дверної ручки, прилеглого парку, включаючи проект альтанки і містка над ставком. Цей “принцип ансамблевості” пізніше використовувався і в радянській архітектурі епохи т.зв. “сталінського класицизму”. Згідно з цим лави, вуличні ліхтарі, вазони, скульптури та ін. предметні форми були частиною загальної композиції і стилістики архітектурного ансамблю. Вони представлені перед глядачем, як деталі декору фасаду – звідси і назва “малі архітектурні форми” – з великою кількістю декору у вигляді орнаментів, архітектурних обломів і ордерів. Виконані, як правило, з тих самих матеріалів, що і архітектурні фасади, а тому, здебільшого, масивні і важкі, вони разом з об'єктами формують єдиний художньо-стильовий комплекс – архітектурний ансамбль [1, с. 24].

У другій половині ХХ століття, з розвитком індустріального дизайну, в організації предметного наповнення міських просторів ситуація почала докорінно змінюватися. На зміну фанерно-дощатим кіоскам і телефонним будкам “кустарного” виготовлення прийшли промислові форми телефонних боксів, торгових автоматів і багатофункційних просторових модулів, виконаних із використанням новітніх, по тих часах, матеріалів і технологій, внаслідок чого архаїчні малі архітектурні форми замінили сучасні вуличні меблі та обладнання. Тому вуличні меблі стали вже не такими масивними та важкими. Цьому сприяли такі властивості нових предметних форм, як мобільність і варіантність. При цьому дизайн індустріальних предметних форм не суперечив архітектурному принципу ансамблевості, а лише при вдалому дизайні давав змогу не тільки зберегти цілісність просторового ансамблю, композиційно, стилістично, семантично, а й посилити його, а також, в окремих випадках, й сформувати заново. Прикладом чому можуть служити дизайн пішохідних вулиць в історичних центрах багатьох європейських міст 1970–1980-х рр., де вуличними меблями та елементами візуальних комунікацій разом з колористичним рішенням і благоустроєм формувалася своєрідна стилістика вулиць (фірмовий стиль), як унікального просторового ансамблю, що запам'ятовується. Це стало революційним моментом в історії організації предметно-просторового середовища міста.

У цей час архітектори дають визначення “візуальних комунікацій” як системи візуально-графічних знаків і рішень, яка покликана вирішувати забезпечення орієнтації, регулювання поведінки людини в конкретних предметно-просторових ситуаціях, гарантуючи у середовищі необхідний світловий комфорт і емоційний настрій. До візуальних комунікацій належить реклама, інформаційні табло, піктографія, суперграфіка, шрифтові комбінації, системи колірної зонувани і т.д., підкреслюючи цим, що проектування систем візуальних комунікацій перебуває на стику промислового, графічного і середовищного дизайну [2, с. 25].

Візуальні комунікації при організації предметно-просторового середовища міста вирішують такі проблеми в міському середовищі:

§ поліпшення орієнтації людини в просторовій структурі складних містобудівних утворень, а отже, і забезпечення людині психологічного комфорту під час перебування в міському середовищі;

§ подолання мовного бар'єру у великих міжнародних громадських центрах із використанням універсальної графічної мови піктограм;

§ формування зрозумілої функціонально-просторової структури [3].

Тим самим при організації просторового середовища міста відбувався своєрідний синтез засобів дизайну та містобудування. На архітектуру фасадів у ХХ столітті істотно впливав не тільки графічний, але і предметний індустріальний дизайн. Причому цей вплив виявлявся у двох аспектах:

§ методологія архітектурного формоутворення;

§ художньо-композиційне рішення архітектури фасадів міської забудови.

Широкого розповсюдження нових форм предметного наповнення просторового середовища міста набрали вуличні меблі та обладнання, а також поширилось використання композиційних методів проектування, привели до того, що об'єкти міського дизайну стали використовуватися як своєрідна архітектурна деталь в архітектурі фасадів міста. Такими деталями стали і різні технічні пристрої – предмети індустріального дизайну та елементи вуличних меблів та візуальних комунікацій.

Якщо технічний прогрес і поширення функціонального стилю в архітектурному формоутворенні привели до синтезу індустріального дизайну та архітектури, який проявився у використанні технічних пристроїв – продукту індустріального дизайну, в композиції архітектурних фасадів міської забудови, то популярність в архітектурі дизайнерського методу “фірмових стилів”, а також “ансамбельність” як провідний принцип в архітектурному проектуванні привели до використання елементів і форм вуличних меблів на фасадах будинків – свого роду синтез архітектури з дизайном міського середовища. Це почало проявлятися вже в 1960-ті рр. під час організації пішохідних вулиць і зон у міських центрах. Зокрема з’явилися в номенклатурі вуличні ліхтарі бра, які були призначені для встановлення на фасадах. Вони були, як правило, вирішені в єдиному “фірмовому” стилістичному ключі з вуличними ліхтарями-торшерами. На пішохідних вулицях біля магазинів з’явилися приставні до фасаду вітрини, котрі творили разом з виносними вітринами і кіосками єдиний багатопредметний гарнітур – ансамбль [4, с. 5].

Саме пішохідні вулиці встановили якісні критерії в уявленнях про комфорт міського середовища, ставши своєрідним ідеалом повноцінного міського простору 1960–1970-х, який за своїм рівнем не має бути нижчим за інтер’єрний. Як свого роду інтер’єр простору міста та пішохідних вулиць і їх предметне наповнення уявлялося як вуличні меблі та обладнання. Феномен пішохідних вулиць можна розглядати як перші прообрази сучасного “якісно-комфортного простору” міста, побудованого на принципах ергономіки та технічної насиченості.

В кінці 1970 – на початку 1980-х рр. у Радянському Союзі набувають поширення проекти художнього і монументально-декоративного оформлення міст. Їх автори під художнім і монументально-декоративним оформленням міста розуміли рішення усього комплексу питань, спрямованих на підвищення ідейно-політичного, архітектурно-художнього, а також функціонально-утилітарного змісту просторового середовища при використанні широкого арсеналу засобів монументального і декоративного мистецтва, архітектури, благоустрою та міського дизайну [5]. У роботах Е. Шімко і М. Волков стверджують, що для досягнення схожого ефекту необхідно дотримуватися таких основних положень міського дизайну:

- об’єкти монументальної архітектури і засоби художнього оформлення повинні створювати єдиний комплекс, взаємодоповнюючи один/одного, просторові компоненти міста, утворюючи багаторівневу ідейно-художню та просторову систему. І всі питання проектування і здійснення елементів міського оформлення необхідно розглядати, виходячи з місця і ролі в цій системі.

- організація таких єдиних комплексів залежить від загальної містобудівної ситуації і характеру тих фрагментів міста, до складу яких вони включаються. При цьому об’єкти монументальної архітектури і засоби художнього оформлення виконують не тільки ідейно-художні, утилітарні та декоративні функції, але можуть за рахунок своїх просторових характеристик істотно коректувати архітектурно-естетичні якості міського середовища (рис. 3, 4).

- система об’єктів монументальної архітектури та художнього оформлення міст повинна розглядатися в розвитку і не відокремлено, а в прямому зв’язку з розвитком міста загалом і його окремих елементів, її формування має сприяти появі художньо і композиційно завершених міських ансамблів на всіх етапах розвитку міста [6].

Висновки

Дизайн міського середовища з професійного погляду треба розглядати як проектно-художній синтез дизайну з архітектурою та містобудуванням. Цей синтез відбувається при організації предметно-просторового середовища міста на різних рівнях – починаючи від окремих форм предметного наповнення міського оточення, що формує це середовище архітектурних об’єктів, до рівня організації цих просторових структур і міста загалом.

Дизайн міста як самостійний вид проектно-художньої діяльності сформувався в другій половині ХХ століття. Він має свій відокремлений об’єкт проектної діяльності й арсенал дослідницьких та проектних методів. При цьому від архітектури та містобудування міський дизайн перейняв такі проектні методи і риси, як ансамблевість загального підходу, прагнення унікальності загального композиційного рішення, образність і художню виразність. Міський дизайн охоплює розробку всіх складових міста, зокрема: будівлі, громадський простір, вулиці, транспорт, а також і пейзаж.

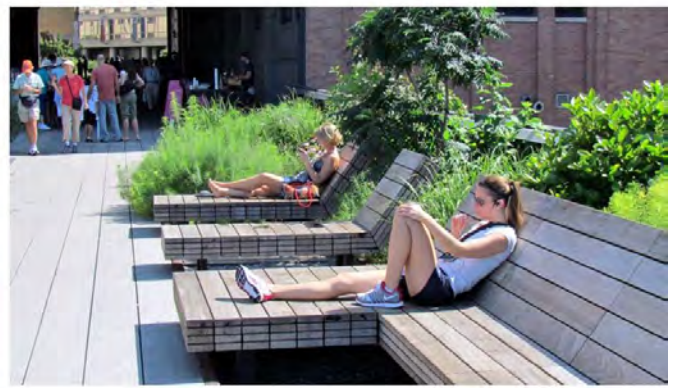

Рис. 3. Міський “відкритий” простір у проекті “High Line”, 2004–2009 рр.
 Архітектор: James Corner Field Operations, Diller Scofidio + Renfro. Нью-Йорк, США [9]

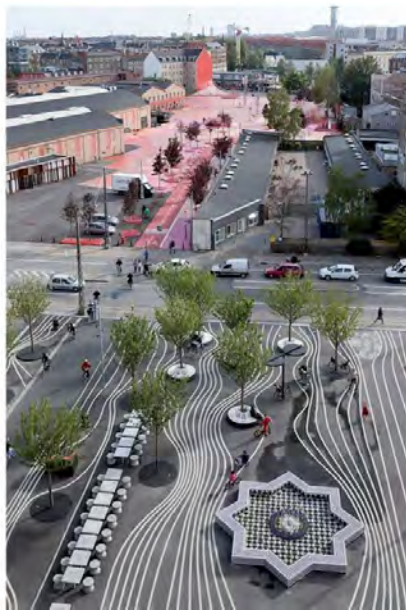

Рис. 4. Соціальна реабілітація депресивного району в проекті “Superkilen”, 2012 р.
Архітектор: Torotek 1 + BIG Architects + Superflex. Копенгаген, Данія [10]

1. Дизайн. Иллюстрированный словарь-справочник / Г. Б. Минервин, В. Т. Шимко, А. В. Ефимов и др.; под общей редакцией Г. Б. Минервина и В. Т. Шимко. – М.: “Архитектура-С”, 2004. 2. Там само. 3. Анисимов Н. В. “Культурологический анализ организации предметно-пространственной среды города” / Н. В. Анисимов, Г. Ю. Приходько // Вопросы культурологии, 2012, № 4. – С. 66–70. 4. Урбах А. И. “Архитектура городских пешеходных пространств” / А. И. Урбах, М. Т. Лин. – М.: Стройиздат, 1990. 5. Михайлов С. М. Проектирование комплексного художественного и монументально-декоративного оформления крупного города / С. М. Михайлов, О. Д. Григорьев // “Современ. состоян. и тенденции развития больших городов в СССР и за рубежом”. – М.:

МГЦНТИ, 1987. 6. Шимко В. Т. Реализация идей монументальной пропаганды в градостроительном проектировании: учебное пособие / В. Т. Шимко, М. М. Волков. – М.: Издательство МАРХИ, 1983. 7. *New Cultural Centre by Fündc* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.archdaily.com>. 8. *Promenade Samuel-de Champlain / Consortium Daoust Lestage + Williams Asselin Ackaoui+Option aménagement* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.archdaily.com>. 9. *The New York High Line* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.archdaily.com>. 10. *Superkilen Topotek 1+BIG+Superflex* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.archdaily.com>.

S. Ivanov-Kostetskiy, K. Ianchuk

Lviv Polytechnic National University,
Department of Design of Architectural Environment

FACILITIES OF CITY DESIGN: SMALL ARCHITECTURAL FORMS

© *Ivanov-Kostetskiy S., Ianchuk K., 2015*

Referrals planning and design to improve the environment is that there is a need to develop and systematize elements forming a comfortable design of the city, on the basis of humanization. Unfortunately, in most cities of Ukraine absence of underlying factors and the factors that influence the formation of design city. Therefore, the successful examples and studies of the main activities in which emerging urban design.

The main elements by which decided to form a comfortable design cities are small and large architectural forms. Historically, the first notion of architectural forms, which interpreted the elements of street furniture and equipment, as some details of architectural spaces of the city. But as it turned out, organize high comfortable urban environment through individual architectural compositions and works impossible. Therefore in the big cities ripe idea of forming an integrated approach to urban design. Administration of the many cities in which there is an active construction, developed a comprehensive program of improvement of public areas. The implementation of these programs involves the use of modern high-quality small and large architectural forms and other elements of a comprehensive improvement to design and implement the boldest design projects of urban environment.

Subject saturating the environment of the city, forming a so-called “urban orchestra”, outdoor furniture and equipment, signs and advertising, retail storefronts, “supergraphics” facades and road surfaces, sculptural shapes, pictures and other objects of monumental and decorative art and urban design are an integral component of the spatial environment of the modern city, largely defining conditions of comfort and convenience, figurative art quality, have a significant, sometimes decisive influence on the impression of perception, the image of not only separate and specific architectural ensemble, but in the end and city as a whole.

To solve the whole range of issues aimed at improving the ideological and political, architectural and artistic as well as functional and utilitarian content spatial environments using a wide arsenal of monumental and decorative art, architecture, landscaping and urban design, it is necessary, as noted in the works of E. Shimko and M. Volkov, follow these basic provisions urban Design:

– Objects monumental architecture and decoration tools should create a single set of mutually complementing each other spatial components of the city, forming a multi-ideological and artistic and spatial system. And all the issues of design and implementation of urban design elements should be considered on the basis of the place and role in this system.

– Organization of a single complex depends on the urban setting and the nature of the fragments of the city, to which they are involved. This house monumental architecture and decoration tools do not just ideological art, utilitarian and decorative functions, but may by their spatial characteristics substantially correct architectural and aesthetic quality of the urban environment.

– System objects monumental architecture and decoration of cities should be considered in development and not in isolation but in direct connection with the development of the city as a whole and its individual elements, its formation should facilitate the emergence of artistic and compositionally completed urban ensembles at all stages of development city.

Key words: urban design, city environment, outdoor furniture, visual communication.